

Від князя Ігоря до княгині Болеслави

Учитальний залі Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка відбулися творча зустріч та презентація роману відомого письменника Юрія Сбітнева «Велика княгиня». Ця книга написана не за традиційними літературними правилами — це жива мова слова. Письменник — лауреат історико-літературної премії «Олександр Невський», кавалер орденів «Знак Пошани» та «Служіння мистецтву».

Цього разу презентували першу частину роману Юрія Сбітнева «Велика княгиня», друга частина якого вже пишеться. Книга вийшла у жовтні поточного року в чернігівському видавництві «Десна» до 85-річчя письменника. Ця книга — про мудру, освічену, красиву, сильну жінку-матір, готову на самопожертву заради інших. Головна героїня твору — Болеслава, племінниця київського князя Ігоря Святославича і майбутня княгиня. Перша частина роману розповідає про події, пов'язані з її дитинством, та показує життя Київської Русі у XII столітті. Тоді ж був написаний найвизначніший твір світової літератури Середньовіччя — «Слово о полку Ігоревім». Про життя героїні цього твору і про його автора веде живе поетичне оповідання письменник у своєму новому романі.

Доля Юрія Сбітнева тісно пов'язана із Чернігово-Сіверським краєм. Коріння письменника походить із Новгород-Сіверського, де кілька століть жили його пращури.

Перші вірші, розповіді, нариси Юрія Сбітнева з'явилися в центральній пресі в середині 50-х років. За довге творче життя він створив безліч сценаріїв радіо- і телепередач, видавав книги поезії, прози та публіцистики в найбільших видавництвах Радянського Союзу і за кордоном. Книги автора видані сотисячними тиражами й перекладені англійською, польською, чеською, німецькою, болгарською та іншими мовами світу.

Раніше письменник був знаний як «співак сибірської Півночі», бо багато років жив і працював у Сибіру, на Далекому Сході, в Середній Азії, на Памірі. Однак своєю творчою батьківщиною письменник вважає Нижню Тунгуску, як він її називає, «північну Гангу» — найзагадковішу річку світу». Саме вона, Нижня Тунгуска, оспівана В'ячеславом Шишковым як Угрюм-ріка, стала натхненням і головною героїнею «північних оповідань» прозаїка.

Останні три десятиліття Юрій Сбітнев присвятив вивченню літописної спадщини Стародавньої Русі. Ця праця завершилася написанням роману-дилогії «Великий князь» (перша книга якої вийшла 2007 року, а друга — у травні 2009-го). Герой роману — Ігор Чернігівський, князь-миротворець, який став жертвою зради в каламуті княжих міжусобиць Київської Русі XII століття і був по-звірячому вбитий, а згодом канонізований Православною Церквою як мученик.

Живою мовою слова

За роман-дилогію «Великий князь» автор став лауреатом історико-літературної премії «Олександр Невський» 2009 року. Письменник багато десятиліть займався вивченням шедевру світової літератури — «Слова о полку Ігоревім». Його власне прочитання оригіналу 1800 року багато в чому змінило стале уявлення про зміст поеми, зокрема про мету походу Ігоря Святославича (похід

Цьогоріч автора зустріли дві визначні дати: 85-й день народження та 70-річчя вихнення «Слова о полку Ігоревім», а ще вийшла перша частина дилогії «Велика княгиня».

— Дивні речі відбувалися при написанні книги, — говорить автор. Зокрема, віднайшлися корені багатьох стародавніх слів, як, наприклад, «хоролужний», котре багато разів різні автори перекладали з іноземних мов,

був не завоювницьким, а пошуковим — тому мав незначну військову підтримку, через що й зазнав поразки. Юрій Сбітнев також має власну версію про автора твору, який зашифрував своє ім'я в самій поемі. І письменник розгадав сфрагиду (від грецької sphragis — карб, печатка, згадування автором свого імені чи прізвища у літературному творі), назвавши ім'я жінки — Болеслава. Саме вона написала цей давньоруський шедевр. Як попередній результат цих досліджень у травні 2010 року в Чернігові вийшла книга «Таємниці рідного Слова. Мій дотик до «Слова о полку Ігоревім». Це невеликий твір, який Юрій Сбітнев називає «духовним концептом» до наступної монументальної роботи — роману «Велика княгиня», а також його внесок у підготовку та проведення міжнародного святкування 825-річчю ювілею безсмертної пам'ятки культури — «Слова о полку Ігоревім», що у 2010 році отримали високу оцінку — орден «Служіння мистецтву».

У Чернігові Юрій Сбітнев мешкає вже кілька років. У 2014-му він став членом Національної спілки письменників України. Коли письменника запитують про «еміграцію» з Росії в Україну, він каже, що «емігрував» не в Україну, а в Київську Русь — ближче до героїв своїх історичних романів.

аж доки Юрію Сбітневу не вдалося віднайти неподалік Чернігова поселення Хоролуг.

Слово «тойбо» довго перекладали як «той, той самий», а завдяки спілкуванню з нашими земляками виявилось, що це означає «ніби, наче той».

Письменник згадує, що як «захворів» іще школярем «Словом о полку Ігоревім», так і не розлучається з ним донині. Свого часу, будучи молодим письменником і поетом, помандрував на північ Сибіру — до Нижньої Тунгуски, сподіваючись знайти у старовірній оригінал «Слова ...». Підкову жив там, зустрічався з людьми, які зберігають у пам'яті «перекази давнини глибокої». За Сибіром пішли містечка й селища, де проходив Ігорів полк, потім Брянщина, Тверський край... І всюди Юрій Сбітнев записував слова та вирази, які ділилися до нас із давнини, маючи намір із їх допомогою до кінця розгадати таємниці «Слова о полку...». Так з'явилося унікальне зібрання давньоруських слів і виразів, що збереглися до наших днів.

У Юрія Миколайовича вражає відчуття слова й дивовижна пам'ять. Хлопчиком почув від свого діда при запуску паперового змія слово «дуновей» (верхній повітряний потік). І тепер, читаючи в перекладі академіка Лихачова «На Дунаї Ярославина голос чується: полечу я зигзицею по Ду-

наєві...», думає: «При чому тут Дунай? Де Дунай і де князь Ігор? Як вона полетить по Дунаю до Сіверського Дінця?» І згадав із дитинства «дуновей», прислівку «Ой дунай, мій дунай, веселий дунай!» Ось воно! Ось де голос Ярославина — в зеніті, на повітряному дунаї, по ньому полетить воно до свого коханого.

Або в тому ж перекладі: «Набігають половці на Руську землю, данину беруть по білці від двору» («имаху данину по беле от двора»). Що це за данина така — по білчій шкурці? Юрій Миколайович знову звертається до зібрання безцінних записів своїх, яких у його робочому кабінеті цілі гори. Ось із розповіді сільської бабусі: «Фашисти викрали двох моїх дочок обелями в Німеччину». — «А як це — обелями?» — «Рабинями», — відповідає. Пізніше з'ясував: обель — повний раб. Не по білці, а по обелі брали половці данину — дружин, сестер, дочок у повне рабство.

Так ось крок за кроком прочитував пісню про Ігорів похід і зробив чимало відкриттів, багато в чому змінюючи уявлення про цю поему. Перш за все назвав її плачем — плачем за Батьківщиною, котру роздирають князівськими чварами, через які похід Ігоря і виявився невдалим. Плаче Ярославна, плаче великий князь Святослав («злато слово слъзками змішане»), плачуть дружини руські за загинилими чоловіками, і трава «нічіть жалощами», і «дерево з тугою до землі схилилося»... А плачі на Русі завжди виконували жінки. Чи ж не жінка — авторка «Слова о полку Ігоревім»?

— Жінка, — стверджує Юрій Миколайович, — прислухайтеся: в поемі тут і там звучить жіночий голос. Тільки жінка могла так висловити любов до Ігоря. Любов ця розлита в усій поемі, вона не просто показана, а саме вихлопнута — чоловікові це не під силу. І до великого князя Святослава відчувалася любов жіноча, дочиряна... Хто ж ця жінка?

Виявилось, що це Болеслава Святославівна, дочка великого князя Київського — високоосвічена, надзвичайно талановита жінка, яка й сама була літописницею. Науковці давно відзначають схожість стилів деяких літописів і «Слова о полку Ігоревім». І князем Ігорем вони близькі родичі, росли поруч, були однокласниками, вона, можливо, кохала його. Як любила і доброго, турботливого батька свого, тому й показаний він у поемі мудрим правителем — любляча донька не могла інакше...

За багато років Юрій Сбітнев так освоїв давньоруську мову, вивчив побут і звичай того часу, норми поведінки людей, їхню манеру говорити й писати, що орієнтується тепер у XII столітті, як у сьогодинішньому дні, та каже, що охоче й повністю живе у минулому та не хоче повертатися в сучасне.

Наприкінці заходу Юрій Сбітнев усім охочим поставив автографи на новеньких книгах та висловив надію на швидке завершення другої частини роману «Велика княгиня».

А тому хочеться побажати письменникові сил, здоров'я і творчої енергії на цікаве та успішне створення чергового літературно-історичного шедевру Чернігівщини.

Ігор ГЛЬОВ
Фото Віктора КОШМАЛА

3 пісню в серці

Творчий марафон і заслужене звання

Знані аматорські колективи Козелещини, учасники телепроектів на обласному телебаченні, переможці обласних і всеукраїнських фестивалів та конкурсів демонстрували в Козелецькому районному будинку культури для своїх глядачів і творчого десанту митців обласного центру гарне, злагоджене та якісне народно-фольклорне дійство.

Метою мистецького заходу «3 пісню в серці» було підтвердження творчими колективами почесного та високого звання «народний аматорський», що, згідно з Положенням про народний аматорський колектив, є своєрідним творчим іспитом для колективів нашої Чернігівщини.

На урочистій концертній програмі був присутній та головував у творчій оглядовій раді Директор Департаменту культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської ОДА Олександр Левочко. Також у заході взяла участь фахівці з Обласного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв.

Творчий марафон був розпочатий народним аматорським хором колективом «Льонцвіт» Козелецького РБК під керівництвом Івана Седня. На високому виконавському рівні прозвучали вже відомі твори А. Пашкевича «Я твоє останнє літо», О. Стадника «Мати журавлика жде» та інші.

Далі виступав ансамбль народної пісні «Березневі роси», яким теж керує Іван Седень. Оглядовій раді припали до смаку народні пісні у виконанні учасників колективу, а саме

Вітаємо!

Віншували «Горлицю» у Прилуках

У міському будинку культури Прилук виншували ювілярів святого пісенно-фольклорної творчості, знаних на мистецьких теренах Чернігівщини і за її межами лауреатів численних всеукраїнських та обласних фестивалів і конкурсів — народний аматорський фольклорний колектив «Горлиця» Прилуцького МБК.

За свій 20-річний творчий шлях із незмінним керівником колективу — фольклористом Вікторією Лемешенко, яка 2015 року ще й стала лауреатом Обласної премії з фольклору ім. Василя Полевика, народні аматори «Горлиця» та творчі колективи міста разом із гостями вищезазначеного дійства підготували для глядачів рідного міста гарну, цікаву й насичену пісенними перлинами Чернігівщини, хореографічними та музичними номерами концертну програму.

З вітальними теплими і щирими словами вдячності за збереження, розвиток та популяризацію фольклорної спадщини Сіверщини, з побажаннями нових творчих досягнень на мистецькій ниві, а також із грамотами, дипломами й сувенірами на добру згадку до «Горлиці» та її керівника Вікторії Лемешенко зі сцени звернулися начальник управління культури Прилуцької міської ради Катерина Мовчан, головний хормейстер КЗ «Обласний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв» м. Чернігова Ольга Кошур та директор Прилуцького міського Будинку культури, депутат Прилуцької міської ради Артем Аніщенко.

— твір «Хмарка наступає», записаний нашим чернігівським фольклористом Василем Полевицом, жартилива пісня «Молоді молодички» та інші.

Наступним колективом, що відстоював право на звання «народний аматорський», був жіночий вокальний ансамбль «Любисток» Прогресівського СБК, яким керує заслужений працівник культури України Володимир Приходько. Всім присутнім у залі сподобалася творчість цього колективу, особливо солістки Ольга Довгоброд та Валентина Кондратенко. Вони пополнили залу своїми ніжними, поставленими та водночас дзвінками й потужними голосами. Також прозвучали твори в аранжуванні керівника «Любистку».

Фольклорно-автентичну частину концертної програми забезпечували відомі фольклорні колективи, котрі вже стали візитівкою в царині фольклорно-автентичного мистецтва Козелецького району: «Червона калина» Лихолітського СБК, «Калина» Стависького СБК, «Чиста криниця» Берлозівського СБК та «Вербицька» Товчківського СБК. Вони представили фольклорно-обрядову програму, яка складалася з календарно-обрядових дійств з гарним автентичним пісенним матеріалом, запальним музичним забарвленням та яскравою грою.

Відтак оглядова творча рада одностайно вирішила, що всім колективам-учасникам мистецького заходу «3 пісню в серці» звання «народний аматорський» буде підтверджено.

Без виставок художник не існує

«Береги» — назва нової виставки митця, яка відкрилася в залі обласного осередку Національної спілки художників України наприкінці цьогорічної осені — 30 листопада.

Певно, тому, що за віком почалася зима і намело снігу, дуже тепло та приємно виглядають яскраві пейзажі у виставковій залі — здається, що тече літня Десна, сяє яскраве сонце, шелестять різноколіровими листям дерева, пахнуть квіти і трави та відкриваються чудові чернігівські краєвиди.

Відомий чернігівський художник Володимир Наталушко, презентуючи широкому загалові свою нову виставку, каже, що цього літа провів дуже вдальні пленер, плідно попрацював, і от тепер йому є що показати шанувальникам живопису.

На виставці також представлені й портрети — пан Володимир пише здебільшого близьких людей, наприклад, друзиню з дочки, але бувають і сторонні замовлення. Увічнює він багато архітектурних пам'яток Чернігова, популярних туристичних місцевостей, а кожна картина тут зі своїм настроєм, пронизана позитивом і легкістю, натуральністю й піднесенням.

Володимир Наталушко з дитинства прагнув малювати, тому після чернігівської художньої школи навчався в Пензенському художньому училищі, а відтак підвищував рівень майстерності у Всеросійській академії живопису, скульптури та архітектури в Москві, де його вчителями були відомі майстри Олександр Шилов та Ілля Глазунов.

У художньому училищі особливо запам'ятався перехід від акварелі до олійних фарб, що було не так уже й легко, але необхідно. Перші серйозні професійні досягнення та успіхи почалися з поверненням до рідного Чернігова після навчання, а перша виставка відбулася в Чернігівській бібліотеці ім. Короленка. Потім були наступні, зокрема — в Одеському художньому музеї та багато інших всеукраїнських і регіональних художніх виставок.

У 2008 році Володимир Наталушко став членом Спілки художників України, а сьогодні його роботи зберігаються в різних приватних колекціях не лише України, а й Росії, Польщі, Німеччини, Франції, США. Нині митець передає свою майстерність учням у художній школі і намагається донести кожному з них головний постулат будь-якої творчості: талант дає тільки старт, а всі інші досягнення створюються наполегливою працею та самовдосконаленням. Деякі учні майстра — Катерина Тютялько, Євгенія Шень, Софія Волокітіна — нині й самі запрошують учителя на персональні виставки.

Пан Наталушко востаннє виставлявся у стінах осередку Спілки художників кілька років тому, зате проміжних виставок вистачало як у Чернігові, так і

На виставці представлено кілька десятків картин. Серед них зображення Спаського собору, Іллінської церкви, Троїцького кафедрального собору, широких берегів Десни. Яскрава палітра кольорів, точність пензля і майстерність автора синтезують враження, що з полотен віє теплою, незалежно від пори року сюжету, а храми домінують у сюжетних лініях. Головне, що прагне передати художник, — настрої місяця, часу, пори року та, певно, і свій власний — його мистецтво тихе й задумливе, для якого характерна правильна композиційна вибудованість.

Митця надихає на написання картин рідне місто, його незабутні краєвиди та величчя храми як виразники історії нашого краю, від котрих віє таємничістю та спокоєм. Володимир Наталушко прагне донести до мешканців Чернігова й туристів ландшафтну неперевершеність і красу нашого міста, а також приємні й теплі почуття, щоби назавжди зберегти неповторні моменти життя і поділитися ними з оточуючими.

При спогляданні робіт митця зникає відчуття того, що храми написані, — на полотнах вони мають вигляд реальних. Знайомі багатьом краєви-

за його межами, а сам митець вважає, що без виставок художник не існує, адже постійно слід обмінюватися інформацією та враженнями з глядачами.

Колеги Володимира кажуть: він не знає спокою і працює багато, незважаючи на настрої та емоції.

Чернігівські церкви та собори, парки й натюрморти, ріки та береги на картинах митця виходять дуже реалістичними, бо й сам майстер говорить, що йому особливо подобається малювати природу, хоча бувають і портрети та інші сюжети.

Найбільшою за розмірами картиною на виставці автор займався кілька місяців, але є й такі полотна, котрі (незважаючи на невеликі габарити) автор малював кілька років, увесь час доповнюючи та вдосконалюючи образ.

Ігор ГЛЬОВ

Володимир МАКЕЄВ